

פולק זוכר את כוולם

את הנערה שחכפה
את שיערותיה בנפט
את הקמצן העשיר
שלא אכל ביצים
את הרב שהיה
מגמד את הכוסייה

את כוולם

ברשא, עירת-ספר בצפון רומניה, אינה אומרת מאומה לישראלי המצוי, אלא אם כן הוא אחד מצאצאי 3000 היהודים שחיו בכורשא בראשית המאה. כמו, למשל, הרב שמואל הלפרט, מי שהיה ח"כ מטעם אונד"ישראל באחת הכנסות, או נפתלי בן-משה, איש מפ"ם בוועד הפועל של ההסתדרות, או ישראל פולק, תעשיין בדימוס, שמכר לפני זמן קצר את חברותיו לנכל תמורת כמה מיליונים טובים.

כל הקורא את האוטוביוגרפיה של ישראל פולק, שראתה אור באחרונה (בתקופה סוערת, הוצאת כתר, 222 עמודים) יגלה עד מהרה שמיכלול תכונות-אופי אלה — לא לדרוך נמי קום, לקבל החלטה ולרוץ קדימה — שאפיינו את האב, איפיינו גם, מאז עמד על דעתו, את הבן ישראל. למרות שלמד בחדר ובישיבה (וכמי עט הוסמך לרבנות) החלו הספקות מנקרים בראשו של ישראל פולק כבר בגיל צעיר למדי. כך, למשל, כאשר

אולי משום כך החליט פולק הצעיר לעסוק ברברים פחות מטובנים, כמו ביקור בבית-ספר לריקודים. רק שבו לא הצליח במיוחד. לפי עדות עצמו, רגלי היו מתבלבלות והייתי דורך על היכלות של בת-זוגי, מה שלא מפליא כליכך בהתחשב שבת-זוגו היתה נערה שהקפידה לחפוף את שיער ראשה בנפט.

דולארים לקומיסר

בכה זוכר פולק, אירוע אחר אירוע, מן השנים הרחוקות ההן. במקור הוא עשה את זה באדיש, אבל גם בתרגום העברי יוצא פולק כמספר סיפורים גדול.

למשל, הג'וב שבו זכה כאשר גוייס גיוס-חובה לצבא הרומני: מחלקת-לחם, בעגלה רתומה לחמור, מהמאפייה הצבאית לבתי-המגורים של קציני היחידה, או, כיצד הוא הצליח להעביר בשלום את פגישת-ההיכרות בין הוריו, האב חובש השטריימל והאם המעינית דרדקבע בתנ"ך של הנסים החרדיות, ספר המעשים הטובים צאנה וראינה, להורי בלחו, האב, עוררדין בעל בית-הפוס שהשתרל להופיע בכל הזדמנות אפשרית במדי-השר של קצין-מילור אים בצבא הרומני והאם, מורה לפנסנתר שכבר הספיקה לככב באופרה של וינה. אבל הצלחתו האמיתית של פולק היתה בעסקיו. בגיל 24 כבר היה בעל מיפעל-טכסטיל שהעסיק 120 עובדים ומאז הלך מהיל אל היל. רק שאז נכנסו הרוסים, במהלך אחד מאותם סיפוחים ילידי אולטימטום של 24 שעות של ראשית מלחמת-העולם השנייה, ויש ראל פולק הפך לאיטראיל גרינוביץ' פולק והרוסים הפכו את מיפעלו לקואופרטיב, בעל השם הנאה ווילה (חופש), מה שלא מנע מהם לכקשו להמשיך ולנהלו. כפי שהסביר לו זאת אחד מירידייו: "טרצקי כבר אמר, שרכבת מהירה אינה עוצרת בגלל חתול הנמצא על המסילה!"

למרות זאת הנפיקו לו הרוסים דרכון שבו הוגדר פולק כתעשיין לשעבר, בעל סטאטוס 39, סטאטוס (מעמד) שהבטיח לבעליו, במקרה או במאוחר, שילוח לסיביר.

מעונשו של סטאטוס זה ניצל פולק, כשהלה לפתע בשהפת ואוספו. מה שגם איפשר לו להרהר בטיבם של הרוסים האלה. עובדה. כאשר הם גילו את המיסעדה הצימחונית הפקומית, של אחד פרידמן, שהיתה ססידבר בצ'רנוביץ, הם היו מבוססים כיצה טרופה עשויה מעשר ביצים.

לבסוף חלף תיאבונם של הרוסים ויש להניח גם של פולק, הגרמנים ככשו את המקום ועימם שבו הרומנים, שהיו בינתיים לבני-בריתם. פולק, המבוסס בזכות כישרונות-הניהול שלו, שרד איכשהו, ואפילו רכש את ידידותו של הקומיסר הרומני, שלו יצק, עם התקרב סופם של הגרמנים, את העצה

פולק, אשתו ואיפירה נכון בסתיו של חיי התעורר בליבי האביב

אבל מכיוון שלא רק על הלחם לבדו יחיה האדם, ביקש פולק גם להתפתח מבחינה פוליטית. אחרי תקופה קצרה (אולי בזכות עברו בישיבה) בצעירי אונד"י-ישראל ובבית-היה היה כמעט לקומוניסט. את העניין בקומוניזם אי-בר משנוכח לדעת שחבריו, המאמינים השרופים, שביקשו להיכנס ישר לגן העדן הקומוניסטי ועברו בשחייה את נהר-הגבול של אותם ימים בין רומניה לברית-המועצות, הדנייסטר, נעצרו כמרגלים, כאשר הגיעו לגדה השנייה ונשלחו לסיביר.

חבריו לחדר סיפרו לו, כי כל פעם שהרב המקומי עובר ליד הכנסייה מתגמדת זאת בסנטימטר אחד, היררה ישראל הקטן כינו לבין עצמו, כי קרוב לוודאי שהרב עובר ליד הכנסייה לעיתים רחוקות ביותר. עובדה: בניין הכנסייה המשיך להתנשא לגובהו הרב.

מרגלים מן הנהר

לא מפליא לכן שכאשר פולק בגר קצת, הוא נטש את לימודי-הדת

כאשר נולד פולק בכורשא, לפני 78 שנה, עוד היתה כורשא שייכת לקיסרות האוסטרו-הונגרית ואביו, הירש, היה מספק לוחות-עץ לצבאו של הקיסר פרנצייוף. אך משהתגלו חילוקי-דיעות בין אבא הירש לאחיו וגיסיו, כולם שותפים למנטרה שיצרה את לוחות-העץ, לא חשב האב הרבה, נטל את אשתו ואת 12 ילדיהם ונדד עימם דרומה, שם מצא עיסוק חדש: שיווק בקבוקי-בירה, שאותם היה ממלא בעצמו מהחביות שקיבל ממב-שלות-הישיבה.

בעל-זיכרונות פולק 400 מיליונים בשנה

הטובה לרכוש זהב ודולארים לקראת הבאות.

פמוטים מן המיכרה

אי ישיב שבו הרוסים, הפעם סופית. אך פולק הסתדר גם הפעם. כאשר הכמונה הרוסי הורה לו למכור זוג גרביים, תוצרת המיפעל, בארבעה רובל, טעה שמחרים בשוק השחור היה 400 רובל, לימד פולק את הרוסי את תורת עיסקות-החליפין: במקום לשלם במוזמן עבור הובלת עצים להסקת המיפעל, הוא קבע תעריף של זוג גרביים עבור הובלה של מטר מעוקב עצים.

פולק, שכבר ידע כיצד מנהלים עניינים, פתח במיפעל גם מחלקה לייצור סנדלים (מתבלים), גם מחלקה לתיק-יבד ואפילו מחלקה שהתמחתה בייצור גפרורים. רק שאז, בחורף 1947, זה הספיק לו. הוא ניצל את העובדה שאחד מאחיו חי בצ'ילה עוד מלפני המלחמה, והחליט להגר אליו יחד עם אשתו, אדית.

זה שאחיו זכה באותה עת בפרס הגדול של הפייס בצ'ילה רק הקל על חבלי-הקליטה של פולק, שמצא בצ'ילה את מקומו, כמו יהודים רבים אחרים וגם ערבים, שמיספרם בצ'ילה הגיע כאותם ימים ל-150 אלף.

בצ'ילה מצא פולק יהודים מכל המינים: את יעקב שאולסון, יו"ר הפרלמנט; את הקרדינל הקאתולי של סנטיאגו הבירה, חוסה מאריה קארו, שגם אם לא היה יהודי, נחשב לפחות כצאצא של יהודים (או יהודים-אנוסים) וגם טוחר-ברזל עשיר אחד שנודע כקמצן כה גדול עד שבקהילה נפוצה עליו הסמועה שהוא נמנע מלאכול ביצים, כדי שלא יצטרך להשליך את קליפותיהן.

מעשית היו לפולק עניינים אחרים לעסוק בהם. הוא פתח מיפעל והגיע, תוך זמן קצר, לייצור של 20 אלף מטרים אריג לחורש, ברווח נקי של דולר אחד למטר. לא מפליא לכן שתוך שנים מיספר כהר היה אמיד מאוד, (המשך בעמוד 35)

כשג'ט' ג'יע - אילת תראה אחרת. אילת. ספטמבר '88